

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω διεθνών συμφωνιών:

- α. Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (1878)
- β. Σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ (1939)
- γ. Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α. Ο Κριμαϊκός Πόλεμος έληξε με τη νίκη και τον θρίαμβο της Ρωσίας.
- β. Η Θεσσαλία παραχωρήθηκε στην Ελλάδα από την Πύλη (1881) μετά από σύσταση του Συνεδρίου του Βερολίνου (1878).
- γ. Η Συνθήκη Ειρήνης, που υπογράφηκε στο Βουκουρέστι την 28^η Ιουλίου / 10^η Αυγούστου 1913, κατακύρωσε την Κρήτη στην Ελλάδα.
- δ. Ο ΟΗΕ ιδρύθηκε αμέσως μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.
- ε. Μετά την κατάληψη της εξουσίας από τους Μπολσεβίκους (Οκτώβριος 1917) ο Λένιν ευνοούσε την ειρήνη για λόγους εσωτερικούς.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Να παρουσιάσετε τη διαμάχη μεταξύ Υψηλάντη και Φιλικών αφενός και των προκρίτων της Πελοποννήσου αφετέρου, καθώς και τις επιδιώξεις των δύο αυτών παρατάξεων κατά το πρώτο έτος της Ελληνικής Επανάστασης.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφέρετε τα τεχνολογικά μέσα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν από τους δύο αντιπάλους συνασπισμούς κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και να προσδιορίσετε τον ρόλο τους στη διεξαγωγή του.

Μονάδες 10

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αξιοποιώντας τα στοιχεία που περιέχονται στα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να παρουσιάσετε τις κατευθυντήριες γραμμές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μετά τη Συνθήκη της Λωζάνης και την πορεία υλοποίησής τους μέχρι το 1932.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

[Ο Βενιζέλος αναλύει τις κατευθυντήριες γραμμές της εξωτερικής του πολιτικής]

«Η πολιτική αυτή συνίστατο πρώτον εἰς τὴν ἀποκατάστασιν σχέσεων μετὰ τὴν Μεγάλῃν Μεσογειακὴν Δύναμιν, τὴν γείτονά μας Ἰταλίαν, σχέσεων ὅσον εἶναι δυνατόν ἐγκαρδίων καὶ ἀναλόγων μετὰ ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἔχει ἡ Ἑλλάς ἐπὶ ἕνα ὅλον αἶωνα μετὰ τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν. Δευτέρα βῆσις τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς ἦτο νὰ ἐκκαθαρίσωμεν τὰς διαφοράς μας ὄχι μόνον μετὰ τὴν Γιουγκοσλαβίαν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς Σερβικῆς ζώνης τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ μετὰ ταύτην μετὰ τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Ἀλβανίαν, διότι συμφέρον ἡμῶν ἦτο νὰ φθάσωμεν, ἂν ἦτο δυνατόν, καὶ μετὰ αὐτὰ τὰ κράτη εἰς μίαν πλήρη ἐκκαθάρισιν τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἴδρυσιν στενῶν σχέσεων φιλίας, μολονότι ἡ φιλία μας μετὰ τὰς δύο τελευταίας γειτονικάς χώρας ἤρχετο εἰς δευτέραν μοῖραν. Τρίτη βῆσις ἦτο ἡ ἐπιμελής ἀποφυγὴ τῆς ἐξαρτήσεώς μας ἀπὸ οἰονδήποτε ἐκ τῶν συνδυασμῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· καὶ δὴ ἐκείνων, αἵτινες ἐζήτουν νὰ ἀσκοῦν ἐπιρροὴν εἰς τὰ Βαλκάνια, εἰς τρόπον ὥστε, ἂν θὰ εἶχε ἡ ἀνθρωπότης τὴν δυστυχίαν νὰ ἴδῃ καὶ πάλιν ἐκρηγνύμενον ἕνα μέγαν πόλεμον, νὰ μὴ παρασυρθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν ὑποχρεωτικῶς ὡς ἐκ τοῦ συνδέσμου, τὸν ὁποῖον θὰ εἶχομεν μετὰ τὸν ἕνα τῶν διαμαχομένων».

Κ. Σβολόπουλος, *Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ, 1900–1945*, Ἀθήνα: Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», 4^η 1997, σ. 212.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[Το ευρωπαϊκό όραμα του Βενιζέλου]

[...] «Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις χαιρετίζει μετὰ τὴν μεγαλύτερην ἱκανοποίησιν τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος τῶν λαῶν τῆς Ἑυρώπης· προκειμένου να διασκεδαστεῖ κάθε ἀνησυχία, τὸ εγχεῖρημα οφείλει νὰ ἀναληφθεῖ στα πλαίσια τῆς διεθνούς οργάνωσης καὶ νὰ σεβαστεῖ τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν τῶν κρατῶν· ἡ ἐυρωπαϊκὴ ἔνωσις, κάτω ἀπὸ ἀνάλογες συνθήκες, ὄχι μόνον δεν θὰ ὀδηγήσει εἰς τὴν ἐξασθένησιν ἀλλὰ καὶ θὰ συμβάλει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν «τῆς Ἑυρώπης τῶν πατριδῶν»: τὰ ἐυρωπαϊκὰ κράτη θὰ ἐξασφαλίσουν σημαντικὰ πλεονεκτήματα ὄχι μόνον εἰς τὸν οικονομικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολιτικόν τομέαν· ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν ὁμοσπονδιοποίησιν οφείλει νὰ ἐπιχειρηθεῖ μετὰ ἰδιαίτην προσοχὴν καὶ μετὰ προϋπόθεσιν τῆς πίστωσης χρόνου».

Κ. Σβολόπουλος, *Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Δώδεκα Μελετήματα*, Ἀθήνα: Ἑλληνικά Γράμματα, 1999, σ. 226-227.

ΘΕΜΑ Δ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε στις διαφωνίες και τις ρυθμίσεις των συμμάχων – νικητών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου από το 1945 ως το 1949 σχετικά με το μέλλον της Ανατολικής Ευρώπης (μονάδες 10) και της Γερμανίας (μονάδες 15).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

[Εγκαθίδρυση φιλοσοβιετικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη]

[...] Σταδιακά, σε διαφορετικά χρονικά σημεία σε κάθε χώρα της Ανατολικής Ευρώπης, οι Σοβιετικοί εγκατέστησαν φιλικές προς αυτούς κυβερνήσεις, [...] σταθεροποιώντας κομμουνιστικά καθεστώτα: στη Ρουμανία τον Νοέμβριο του 1946, στην Πολωνία τον Ιανουάριο του 1947, στην Ουγγαρία τον Αύγουστο του 1947 [...]. Στα τέλη του 1947, μόνον στην Τσεχοσλοβακία (όπου στις ελεύθερες εκλογές του Μαΐου 1946 το κομμουνιστικό κόμμα έλαβε το 38% των ψήφων) εξακολουθούσε να επιβιώνει κυβέρνηση με τη συμμετοχή αστικών πολιτικών δυνάμεων, και εκεί όμως κρίσιμα υπουργεία και τομείς της διοίκησης (οι ένοπλες δυνάμεις, οι δυνάμεις ασφαλείας) ελέγχονταν από τους κομμουνιστές.

Ε. Χατζηβασιλείου, *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, [Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία 5], Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2008, σ. 84.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[Το συμμαχικό Συμβούλιο Ελέγχου στη Γερμανία]

[...] Για τη Γερμανία που ακόμα αντιστεκόταν, η απόφαση των τριών ήταν η χωρίς όρους παράδοση. Στην κατεχόμενη Γερμανία κυριαρχία θα ασκούσαν οι δυνάμεις κατοχής των τριών μεγάλων νικητών με όργανο το Συμβούλιο Ελέγχου. Οι αποφάσεις του συμβουλίου έπρεπε να λειτουργούν με ομοφωνία, διαφορετικά κάθε ζώνη επιρροής θα λειτουργούσε με τις δικές της αποφάσεις. Ο Ρούζβελτ θεώρησε σκόπιμο να ανατεθεί και μια ζώνη επιρροής στους Γάλλους. Ο Στάλιν αντέδρασε στην πρόταση αυτή, διότι δεν ήθελε ακόμα ένα μέλος στο Συμβούλιο Ελέγχου, όμως μπροστά στην επιμονή των δύο άλλων και επειδή είχε εξασφαλίσει τον έλεγχο της Πολωνίας, αποφάσισε να υποχωρήσει.

Θ. Βερέμης, Εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 10 Ιουλίου 2011, σ. 26.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

[Διενέξεις των Συμμάχων για το μέλλον της Γερμανίας]

Το κύριο αντικείμενο της διένεξης των Σοβιετικών με τους Δυτικούς έμοιαζε να είναι η Γερμανία [...]. Από τις αρχές του 1946 οι απόψεις των πρώην συμμάχων για το θέμα εμφανίζονται διαμετρικά αντίθετες. Η ΕΣΣΔ, που είχε υποστεί τα πάνδεινα από τη γερμανική εισβολή και φοβόταν μήπως οι Αμερικανοί αξιοποιήσουν τη στρατιωτική υπεροχή που τους πρόσφερε η αποκλειστική κατοχή ατομικών όπλων με σκοπό να διαλύσουν το «προλεταριακό κράτος» (κάτι που κανένας δεν σκεφτόταν σοβαρά στις Ηνωμένες Πολιτείες), επιδόθηκε συστηματικά στη διάλυση των εργοστασίων της ζώνης που έλεγε, για να ενισχύσει τη δική της οικονομική ανόρθωση και να πετύχει τη μακρόχρονη εξασθένηση του παλιού της εχθρού. Απεναντίας οι Αμερικανοί και οι Βρετανοί, που πίστευαν ότι μια Γερμανία φτωχή, δυσσαρεστημένη και απογυμνωμένη από ηγετικά στελέχη θα πιανόταν πιο εύκολα στο δόκανο του κομμουνισμού, έδωσαν γρήγορα τέλος στην πολιτική της αποβιομηχάνισης και των αντιναζιστικών εκκαθαρίσεων.

S. Berstein και P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. 3: *Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης, 1919 έως σήμερα*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997, σ. 175-176.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

- Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (1878): βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 63,65: «Το 1878... την Ανατολική Θράκη»
- Σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ (1939): βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 113: «Ειδικότερα... της Πολωνίας»
- Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992): βλ. σχολ. εγχειρ. σελ.156: «Μετά τη λήξη... κοινού νομίσιματος»

ΘΕΜΑ Α2

- Λάθος
- Σωστό
- Λάθος
- Λάθος
- Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 30: «Προέκυψε τότε... παρατάξεων», καθώς και σελ. 25-26: «Οι συντηρητικές... ηγεμόνων τους».

ΘΕΜΑ Β2

Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 79: «Για τη λύση... των εμπολέμων».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Η υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1923) και η ανταλλαγή των πληθυσμών που προηγήθηκε με τη σύμβαση της Λωζάνης (30 Ιανουαρίου 1923) έθεσαν οριστικό τέλος στο όραμα της Μεγάλης Ιδέας. Η Ελλάδα είχε αποκτήσει εθνική ομοιογένεια σε μεγάλο βαθμό και έστρεψε πλέον την προσοχή της στην εσωτερική αναδιοργάνωση και στη σύναψη φιλικών σχέσεων με τις γείτονες χώρες. Στο πλαίσιο αυτό κινήθηκε η εξωτερική πολιτική της χώρας, καθώς εδάφη τα οποία διέθεταν ελληνικό πληθυσμό στη συντριπτική πλειοψηφία τους, όπως τα Δωδεκάνησα, η Βόρεια Ήπειρος και η Κύπρος, δεν αποτελούσαν μέρος των ελληνικών διεκδικήσεων. Απώτερος σκοπός αυτής της πολιτικής ήταν η διατήρηση καλών σχέσεων με την Ιταλία και τη Μεγάλη Βρετανία, βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 102 – 103: «Στο διπλωματικό ... μέχρι Μεγάλη Βρετανία». Ο στόχος αυτός δεν φάνηκε να γίνεται εφικτός μέχρι το 1928 λόγω της πολιτικής αστάθειας και της οικονομικής δυσπραγίας που μάστιζαν την Ελλάδα. Κατά την τελευταία του, όμως, διακυβέρνηση (1928 – 1932) ο Βενιζέλος έθεσε πρωταρχικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής του την αποκατάσταση των σχέσεων της Ελλάδας με την Ιταλία. Γι' αυτόν τον λόγο προχώρησε στην υπογραφή διμερούς συμφωνίας με την Ιταλία, το Σεπτέμβριο του 1928. Στην ίδια λογική βάση κινήθηκε και η προσπάθεια του Βενιζέλου να αποκαταστήσει τις σχέσεις της Ελλάδας με όμορα κράτη: Γιουγκοσλαβία, Τουρκία, Βουλγαρία, Αλβανία. Υπογράφηκαν μάλιστα διμερείς συμφωνίες τόσο με την Γιουγκοσλαβία (Μάρτιος 1929) όσο και με την Τουρκία (30 Οκτωβρίου 1930), βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 103: «Το γεγονός ... Ανατολική Μεσόγειο». Βασική

επιδίωξη του Βενιζέλου αποτέλεσε η προσπάθεια αποφυγής της εξάρτησης της χώρας από τις Μεγάλες Δυνάμεις, ώστε σε περίπτωση κήρυξης ενός νέου πολέμου η Ελλάδα να μην είναι υποχρεωμένη να συμμετέχει. Στα πλαίσια της εξωτερικής του πολιτικής του ο Βενιζέλος συμπεριέλαβε την ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης υποστηρίζοντας το πρόδρομο σχέδιο Μπριάν, το οποίο έκανε λόγο για τη δυνατότητα ενότητας των λαών της Ευρώπης βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 103: «Παράλληλα ... ενοποίηση». Προϋπόθεση για την υλοποίηση αυτής της ιδέας ήταν ο σεβασμός της εθνικής κυριαρχίας των κρατών από τη διεθνή οργάνωση και η πίστωση χρόνου. Τα οφέλη που συνεπάγεται η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τον Βενιζέλο, για τις χώρες της Ευρωπαϊκής ομοσπονδίας θα ήταν τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά. Η εξωτερική πολιτική του Βενιζέλου μέχρι το 1932 πιστοποιεί την επιδίωξή του να ενισχύσει το διπλωματικό κύρος της χώρας και να δημιουργήσει μία υπολογίσιμη ελληνική δύναμη στα Βαλκάνια και στην Ευρώπη γενικότερα.

ΘΕΜΑ Δ1

Η οριστική συντριβή των δυνάμεων του Άξονα το 1945 έκανε αισθητές τις διαφορές που υπήρχαν στο συμμαχικό στρατόπεδο σχετικά με το μέλλον του κόσμου (βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 142-3: «Ο μεγάλος... της Ευρώπης»), που είχαν, όμως, ήδη διαφανεί πριν τη συνθηκολόγηση της Γερμανίας, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 134-5: «Οι τριγμοί... Ψυχρού Πολέμου».

Μετά το 1945 διαφωνίες ανέκυψαν σχετικά με το μέλλον της Ανατολικής Ευρώπης και της Γερμανίας. Ειδικότερα για την Ανατολική Ευρώπη, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 143: «Στην Ανατολική Ευρώπη... μέχρι το 1947». Αναλυτικότερα, στο παράθεμα Α επιβεβαιώνεται η εγκαθίδρυση φιλοσοβιετικών κομμουνιστικών καθεστώτων στη Ρουμανία το Νοέμβριο του 1946, στην Πολωνία τον Ιανουάριο του 1947 και στην Ουγγαρία τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Στα τέλη του 1947 το μοναδικό κράτος της περιοχής στο οποίο οι αστικές πολιτικές δυνάμεις συμμετείχαν στην κυβέρνηση ήταν η Τσεχοσλοβακία. Και εκεί, όμως, το κομμουνιστικό κόμμα είχε πολύ ισχυρή παρουσία, καθώς στις εκλογές του Μαΐου 1946 είχε λάβει το 38% των ψήφων και είχε υπό τον έλεγχό του σημαντικά υπουργεία και τομείς της διοίκησης, όπως οι ένοπλες δυνάμεις και οι δυνάμεις ασφαλείας. Οι εξελίξεις αυτές σχετιζόταν άμεσα με το κλίμα ανασφάλειας και ανταγωνισμού μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και των Δυτικών Δυνάμεων, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 143: «Οι Σοβιετικοί... της ηπείρου». Οι σχετικές ανησυχίες Σοβιετικών και Δυτικών καταγράφονται, μάλιστα, και στο παράθεμα Γ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εκπόνηση και εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 144: «Η κύρια αμερικανική... Ανατολικής Ευρώπης».

Στην περίπτωση της Γερμανίας, ήδη πριν από τη λήξη του πολέμου σύμφωνα με το παράθεμα Β, Η.Π.Α., Σοβιετική Ένωση και Μ.Βρετανία είχαν αποφασίσει τη διαίρεση σε αντίστοιχες ζώνες κατοχής – επιρροής που θα ασκούσαν από ένα Συμβούλιο Ελέγχου. Στην περίπτωση, μάλιστα, που οι αποφάσεις του οργάνου αυτού δεν τύχαιναν ομόφωνης αποδοχής, προβλεπόταν η δυνατότητα εφαρμογής διαφορετικών αποφάσεων για κάθε ζώνη. Στην πορεία οι Δυνάμεις Κατοχής αυξήθηκαν σε τέσσερεις, με την προσθήκη της Γαλλίας, κατόπιν σχετικής πρότασης του Αμερικανού προέδρου Ρούζβελτ. Είναι χαρακτηριστικό, μάλιστα, ότι οι αρχικές αντιρρήσεις του Στάλιν σχετικά με τη Γαλλία κάμφθηκαν εξαιτίας της επιμονής των δύο άλλων συμμάχων και της εξασφάλισης του σοβιετικού ελέγχου στην Πολωνία.

Το σχέδιο αυτό εφαρμόστηκε μετά τη συνθηκολόγηση της Γερμανίας, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 143: «Μετά το 1945... Ανατολικό Βερολίνο». Οι πληροφορίες αυτές επιβεβαιώνονται και στο Παράθεμα Γ, όπου η Γερμανία εντοπίζεται ως το επίκεντρο της μεταπολεμικής διένεξης μεταξύ Σοβιετικών και Δυτικών, ειδικά από τις αρχές του 1946 και μετά, όπως χαρακτηριστικά δηλώνει ο αποκλεισμός του Βερολίνου, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 145: «Παράλληλα... αεροσκάφη». Ως κύριο αίτιο στο παράθεμα καταγράφεται η αμοιβαία καχυποψία. Η ΕΣΣΔ, δεδομένης της καταστροφής που είχε υποστεί στη διάρκεια του πολέμου, φοβόταν ότι οι Η.Π.Α. εκμεταλλευόμενες την στρατιωτική υπεροχή που τους εξασφάλιζαν τα ατομικά όπλα, μπορούσαν να επιτεθούν εναντίον της και να την συντρίψουν. Για αυτό το λόγο, μάλιστα, προχώρησε συστηματικά στη διάλυση των εργοστασίων στη γερμανική ζώνη που έλεγχε προκειμένου αφενός να επιταχύνει με τα υλικά τους τη δική της οικονομική ανόρθωση και αφετέρου να διασφαλίσει την εξασθένιση της Γερμανίας στο μέλλον. Από την άλλη πλευρά, Αμερικανοί και Βρετανοί θεωρούσαν ότι μια εξασθενημένη οικονομικά και πολιτικά Γερμανία δεν θα μπορούσε να αποτελέσει ανάχωμα σε πιθανή επέκταση του κομμουνισμού στην κεντρική Ευρώπη. Αυτός ο φόβος τους επέβαλε τον τερματισμό της διαδικασίας αποβιομηχανοποίησης και των αντιναζιστικών εκκαθαρίσεων στις δικές τους ζώνες κατοχής. Έτσι στα εδάφη της πρώην ενιαίας Γερμανίας εφαρμόστηκαν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες πολιτικές.

Επιμέλεια: Καλουτσάκης Αγησίλαος • Φαρσάρη Ελένη